

Hållbar tillväxt för alla: val för det sociala Europas framtid

Sammanfattning

HÅLLBAR TILLVÄXT FÖR ALLA: VAL FÖR DET SOCIALA EUROPAS FRAMTID

Under 2018 fortsatte den förbättring i EU:s ekonomi som inleddes 2013 när den ekonomiska aktiviteten började återhämta sig från den finansiella och ekonomiska krisen. Sysselsättningen i EU nådde nya rekordnivåer, medan arbetslösheten och risken för fattigdom och social utestängning fortsatte att minska. Denna utveckling skapar förtroende och visar att EU:s politik har gett effekt under de senaste åren. Utvecklingen sker dock i en tid av allt snabbare förändringar, framför allt den åldrande befolkningen i våra samhällen, den tekniska omvandlingen och den snabba digitaliseringen av våra ekonomier och samhällen. Sammantaget leder dessa megatrender till nya former av arbete som kräver nya färdigheter samt arbetskraftsbrist på vissa områden och nya utmaningar för den europeiska sociala modellen.¹

Förra året påminde också i mycket om bräckligheten i de senaste framstegen på medellång och lång sikt. På global nivå bidrog nya risker, såsom protektionistiska tendenser i handeln och ökad internationell ekonomisk och geopolitisk osäkerhet, till en avmattning i tillväxten såväl globalt som i EU under 2018 och ledde till ytterligare nedjusteringar av de ekonomiska prognoserna.² Dessutom bidrar den inhemska utvecklingen visserligen generellt sett till den europeiska ekonomin, men det finns stora utmaningar som behöver hanteras för att säkerställa ett skyddande, konkurrenskraftigt, rättvist och hållbart EU.³ Bland dessa utmaningar kan nämnas låg produktivitetsökning, bestående skillnader mellan könen i fråga om sysselsättning och löner, stora brister i investeringarna, farhågor om energikostnader och bostäder till överkomliga priser samt en visserligen minskad, men ändå betungande offentlig och privat skuldsättning.

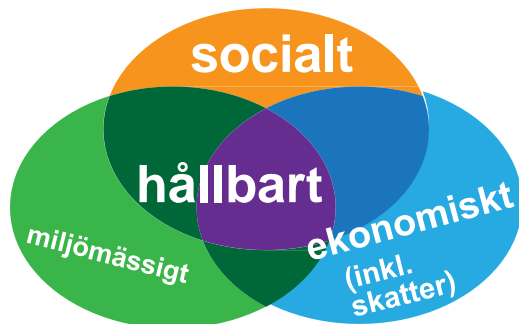
Klimatförändringar, miljöförstöring och ineffektiv användning av naturresurser påverkar också möjligheterna till hållbar utveckling i EU och i världen. Invånarna är alltmer medvetna om dessa utmaningar och om vikten av att ta itu med alla de tre aspekterna av hållbarhet – ekonomiskt, socialt och miljömässigt – tillsammans. Målet är att alla EU:s landvinningar – dess konkurrenskraftiga ekonomi, höga levnadsstandard, uppskattade välfärdsstat och

¹ Läs mer om hur sysselsättningen och samhället påverkas av dessa förändringar och megatrender i de årliga rapporterna *Sysselsättning och social utveckling i Europa* från 2017 och 2018, som inriktades på rättvisa och solidaritet mellan generationerna respektive det nya arbetslivet efter digitaliseringen. Läs mer i 2015 års *Sysselsättning och social utveckling i Europa*, särskilt kapitlet om rörlighet och migration i EU.

² Europeiska kommissionen (2019), *European Economic Forecast: Spring 2019*, European Economy Institutional Paper 102, maj 2019.

³ Se Europeiska kommissionen (2019), EU i maj 2019: för ett mer enat, starkare och mer demokratiskt EU i en alltmer osäker värld, Europeiska kommissionens bidrag till mötet mellan EU-27:s stats- och regeringschefer i Sibiu (Rumänien) den 9 maj 2019.

banbrytande engagemang för miljön – ska bli hållbara på lång sikt för framtida generationer. Studenter och andra invånare i EU har, framför allt genom att delta i "klimatmarscher" som anordnats varje vecka över hela EU sedan andra halvåret av 2018, krävt snabbare insatser mot klimatförändringen. Samtidigt har andra delar av befolkningen uttryckt sin oro över kostnaderna för den ekonomiska omställning som krävs för att bekämpa klimatförändringarna och hur dessa kostnader ska fördelas på ett rättvist sätt.

EU har omfattande fördragsbestämmelser och lång erfarenhet av politiska dagordningar för att eftersträva ekonomiska, sociala och miljörelaterade mål samtidigt. Unionen hade också en ledande roll vid utformningen av FN:s mål för hållbar utveckling 2015. Dessutom undertecknade EU och 20 medlemsstater i december 2018, i anslutning till COP24⁴, Schlesienförklaringen om solidaritet och rättvis omställning. I förklaringen betonade de att hänsyn till den sociala aspekten av omställningen till en koldioxidsnål ekonomi är avgörande för att skapa acceptans i samhället för de förändringar som äger rum. EU och dess medlemsstater är därför viktiga aktörer när det gäller att

utforma politiska svar om de komplexa utmaningar som vår tid innebär, inte bara på nationell och europeisk nivå, utan även på global nivå. Diskussionsunderlaget "Mot ett hållbart EU 2030", som offentliggjordes den 30 januari 2019, innehåller särskilt alternativ för att integrera målen för hållbar utveckling i EU:s strategiska ram. Där påminns vi om att "[h]ållbar utveckling handlar om att förbättra människors levnadsstandard genom att ge människor verkliga valmöjligheter, skapa en gynnsam miljö" och skapa "en situation där vi lever gott inom planetens gränser genom smartare resursanvändning och en modern ekonomi som tjänar vår hälsa och vårt välbefinnande". Detta belyser kopplingarna mellan de tre dimensionerna av hållbar utveckling, inte minst det viktiga helhetsgreppet om samhälle och miljö, som utgör kärnan i hållbarhetspusslet⁵ och påminner om att "oavsett hur tumultartade de kommande åren än blir är det viktigaste att vi inte tappar våra mål för framtiden ur sikte".⁶

När det gäller den sociala aspekten av hållbar utveckling, som ofta kallas social hållbarhet, har EU bekräftat sina politiska åtaganden genom proklamationen av den europeiska pelaren för sociala rättigheter av Europaparlamentet, rådet och kommissionen vid det sociala toppmötet i Göteborg den 17 november 2017. Pelaren står i centrum för det europeiska projektet, inte minst mot bakgrund av de hållbarhetsproblem som det sociala Europa står inför. Proklamationen återspeglar också den växande oron för att återhämtningen efter krisen ännu inte har varit jämnt fördelad. Den varaktiga återhämtningen och förbättringen av sysselsättningen och den sociala situationen i EU överlag står i själva verket i kontrast mot en mindre gynnsam utveckling för vissa inkomstgrupper, medlemsstater och regioner. Bland annat sker en långsammare konvergens mellan medlemsstaterna på vissa områden och det förekommer ökande skillnader inom vissa medlemsstater samt ihållande arbetslöshet, ökande inkomstskillnader och fattigdom bland förvärvsarbetande i flera medlemsstater.

Dessa kontraster på sysselsättningsområdet och det sociala området får stora konsekvenser för hur människor uppfattar den ekonomiska och sociala situationen i EU. I nyligen genomförda Eurobarometerundersökningar nämner EU-invånarna sociala problem relaterade till stigande priser, hälsa och social trygghet, pensioner och den ekonomiska situationen i deras hushåll som de viktigaste frågorna som de står inför personligen. Frågor som rör miljö, klimat, energi och bostäder börjar också bli allt viktigare. Invånarna i Europa efterfrågar i allt högre grad åtgärder för att ta itu med dessa uppenbara kontraster, samtidigt som man fortsätter arbetet med andra viktiga utmaningar – särskilt migration och säkerhet – och kampen mot klimatförändringar och miljöförstöring.

Det finns en mängd politiska frågor som kräver svar samtidigt: för de som har svårt att få ekonomin att gå ihop, som oroar sig över sina möjligheter att hitta arbete, som upplever sämre välbefinnande eller känner sig lämnade på efterkälken, de som tycker att klimatåtgärderna är för begränsade och för långsamma i dag, de som fruktar att åtgärderna sker snabbare än de har råd med, eller kan anpassa sig till eller att de avleder resurser från andra investeringar eller innovationer, men även dem som varnar för att ensidiga klimatåtgärder kan skada EU:s produktivitet och konkurrenskraft.

Slutligen brådskar det med att göra gemensamma, konkreta och effektiva politiska val som främjar hållbar tillväxt och utveckling i EU. Detta erkändes i Sibiu den 9 maj 2019, där EU och dess medlemsstater åtog sig att "alltid upprätthålla principen om rättvisa, oavsett om det handlar om arbetsmarknaden, välfärden, ekonomin eller

⁴ COP24 står för den 24:e partskonferensen för FN:s ramkonvention om klimatförändringar.

⁵ Se framför allt Europeiska kommissionen (2019), *Europe's Sustainability Puzzle: Broadening the Debate*, European Political Strategy Centre paper, den 8 april 2019.

⁶ European Strategy and Policy Analysis System (ESPAS), *Global Trends to 2030: Challenges and Choices for Europe*, april 2019

den digitala omvandlingen, [...] minska skillnaderna mellan oss ytterligare och [...] hjälpa de som är mest utsatta i Europa och sätta människorna före politiken” och ”säkra framtiden för kommande generationers européer, [...] investera i ungdomar och skapa en union som är anpassad för framtiden och som kan ta sig an 2000-talets viktigaste utmaningar”.⁷

Rapporten från 2019 om sysselsättning och social utveckling i Europa (*European Employment and Social Developments in Europe*, ESDE) bidrar till analysen av och diskussionen om detta. Den har titeln **Hållbar tillväxt för alla: val för framtiden för det sociala Europa** och behandlar följande ämnen:

Kapitel 1 – Den viktigaste utvecklingen inom sysselsättning och sociala frågor

Kapitel 2 – Hållbar tillväxt och utveckling i EU: begrepp och utmaningar

Kapitel 3 – Grundläggande ekonomiska och sociala frågor: från produktivitet till rättvis och hållbar tillväxt

Kapitel 4 – Investera i människor och social hållbarhet: kortsiktiga kostnader och långsiktiga fördelar

Kapitel 5 – Mot en grönare framtid: klimatförändringarnas effekter på sysselsättningen och samhället

Kapitel 6 – Hållbarhet och styrning: den sociala dialogens roll

I kapitel 1 behandlas den viktigaste utvecklingen inom sysselsättning och sociala frågor under förra året i EU, med inriktning på trender i fråga om sysselsättning, arbetslöshet och inkomstfördelning mellan medlemsstaterna samt på sårbara grupper. I kapitel 2 diskuteras det viktiga begreppet hållbarhet och definitionerna av dess olika aspekter, däribland den sociala aspekten. Där beskrivs de viktigaste drivkrafterna och riskerna. Utmaningarna på EU:s väg mot hållbar utveckling diskuteras tillsammans med synergieffekterna och de potentiella kompromisserna mellan dess sociala, ekonomiska och miljömässiga aspekter. Kapitel 3 behandlar en av de största hållbarhetsutmaningarna, det vill säga låg produktivitetsökning, trots en allt snabbare teknisk utveckling och ökande kompetens hos arbetskraften i EU. I rapporten undersöks förutsättningarna för en hållbar ekonomisk tillväxt på grundval av dataanalysen på regionnivå och på företagsnivå, med inriktning på komplementaritet mellan effektivitet, innovation, humankapital, kvalitet i arbetet, rättvisa och arbetsvillkor. I kapitlet beskrivs också en politik som kan höja produktiviteten utan att öka ojämlikheten. Kapitel 4 är inriktat på sociala investeringar i utvalda områden och deras betydelse för social hållbarhet. Där analyseras politikens potential för att öka aktiviteten, sysselsättningen och produktiviteten och samtidigt förbättra den sociala situationen. I detta kapitel identifieras barnomsorg och långvarig vård och omsorg, utbildning, kompetens, rörlighet och boende som nyckelområden där politiska insatser skulle kunna öka hållbarheten och förbättra medlemsstaternas socioekonomiska resultat. I kapitel 5 granskas klimatförändringarnas effekter på ekonomin och på sysselsättning, inkomst och kompetens. Där analyseras också aspekter av energifattigdom som en särskild typ av fattigdom i EU och effekterna av miljörelaterade hälsorisker, t.ex. luftföroreningar, diskuteras tillsammans med vilken politik som skulle ha positiva effekter för både miljö och människor. Slutligen diskuteras i kapitel 6 vad arbetsmarknadens parter och den sociala dialogen, inbegripet löneförhandlingar, kan göra och vad som görs för att främja hållbar tillväxt och utveckling.

1. DEN VIKTIGASTE UTVECKLINGEN INOM SYSSELSÄTTNING OCH SOCIALA FRÅGOR

Den ekonomiska aktiviteten fortsatte att öka i både EU och euroområdet under 2018, om än i lägre takt än väntat. Detta återspeglar en avmattning i den globala ekonomin, efter en stadig ekonomisk tillväxt under de senaste sex åren. De ekonomiska prognoserna har korrigerats nedåt eftersom osäkerheten har ökat och den låga produktivitetstillväxten, den ihållande segmenteringen av arbetsmarknaden samt sociala och territoriella skillnader fortfarande utgör utmaningar för hållbar tillväxt i EU.

Den stabila ekonomiska tillväxten dämpades under 2018 samtidigt som osäkerheten ökade.

240,7 miljoner

EU-invånare hade jobb under första kvartalet 2019

Sysselsättningen fortsatte att öka i EU och nådde rekordnivåer: under första kvartalet 2019, hade 240,7 miljoner invånare sysselsättning⁸, 13,4 miljoner fler än när

Sysselsättningen är större än någonsin i EU, men det finns fortfarande klyftor mellan könen.

⁷ Sibiuförklaringen, förklaring från det informella toppmötet mellan EU-27:s stats- och regeringschefer i Sibiu den 9 maj 2019; finns på <https://www.consilium.europa.eu/sv/press/press-releases/2019/05/09/the-sibiu-declaration/>

⁸ Eurostat, namq_10_pe

Junckerkommissionen tillträdde i november 2014.

Sysselsättningsgraden i EU nådde också ett nytt rekord, på 73,5 % i slutet av 2018, och skillnaderna i sysselsättningsgrad jämfört med USA fortsätter att minska. Sysselsättningsgraden i heltidsekvivalenter ökade också för femte året i rad och uppgick 2018 till 67,2 % – 2,2 procentenheter högre än 2008. Takten i sysselsättningsökningen har dock mattats av. Med den nuvarande takten i sysselsättningsstillväxten i EU (1,3 % per år jämfört med 1,6 % under 2017), skulle sysselsättningsgraden i EU 2020 hamna något under Europa 2020-målet på 75 %. Trots tidigare konvergens mellan mäns och kvinnors sysselsättningsgrad har framstegen med att minska klyftan mellan könen i arbetslivet också bromsats. Sysselsättningsklyftan mellan könen uppgick 2018 till 11,6 procentenheter, nästan oförändrad sedan 2013.

Sysselsättningsgraden i EU uppgick till 73,5 % och skillnaderna i sysselsättningsgrad jämfört med USA har minskat.

6,4 %

är en ny rekordlåg nivå för arbetslösheten i EU

Den årliga arbetslösheten i EU var 6,8 % 2018, vilket är en minskning med 0,8 procentenheter jämfört med 2017. I april 2019 nådde arbetslösheten en ny historiskt låg nivå på 6,4 %. Flera medlemsstater är nu nära full sysselsättning.

Arbetslösheten i EU går tillbaka till historiskt låga nivåer, men skillnaderna mellan medlemsstaterna har inte minskat i någon betydande grad.

Ungdomsarbetslösheten fortsatte att minska till 15,2 % under 2018 (och till 14,2 % i april 2019), 0,7 procentenheter lägre än nivån före krisen 2008. Även långtidsarbetslösheten minskade. Skillnaderna i fråga om sysselsättning och arbetslöshet på medlemsstatsnivå och regional nivå är dock fortfarande mycket stora. Skillnaderna i sysselsättningsgrad mellan nationella och subnationella områden håller gradvis på att minska, medan skillnaderna i arbetslöshet har fortsatt att öka sedan 2007.

53 %

av de EU-invånare som tillhör medelklassen känner sig sårbara för arbetslöshet

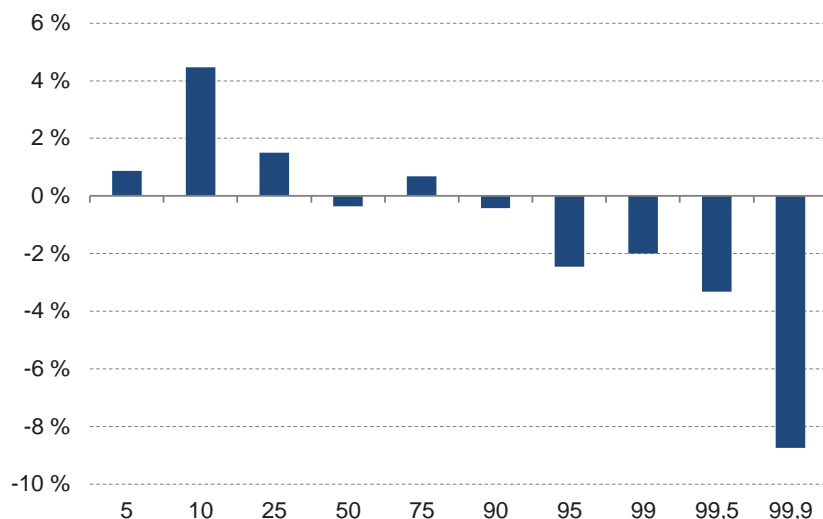
Medelklassens storlek – ryggraden i EU:s samhällen, definierad som inkomstgruppen mellan 75 % och 200 % av den nationella medianinkomsten – blir allt mer likartad mellan länderna. Detta speglar en viss uppåtgående

Storleken på medelklassen blir allt mer likartad i medlemsstaterna ...

konvergens, men uppgifterna tyder också på att medelklassen tenderar att växa i storlek i de östeuropeiska medlemsstaterna samtidigt som den minskar i EU:s västra delar. På EU-nivå uppger mer än hälften (53 %) av människorna i medelklassen att de känner sig utsatta och har svårt att få ekonomin att gå ihop.

De fattigaste inkomstgrupperna i EU-28 har förbättrat sina villkor jämfört med nivån före krisen.

Procentuell förändring av den reala disponibla inkomsten 2008–2015, utvalda percentiler, inkomstfördelning i EU-28. Källa: Beräkningar från GD Sysselsättning, socialpolitik och inkludering. EU-Silc UDB och dataserier som har tagits fram av World Inequality Lab (se kapitel 1).

4 % högre inkomst

för fattiga i EU, jämfört med före krisen

Under 2018 var den reala årliga ökningen av hushållens disponibla bruttointkomster (hushållens disponibla bruttointkomst) 2 % i EU och 1,5 % i euroområdet. Under det senaste år för vilket det finns tillgängliga uppgifter (2017)

... och inkomsterna hos låginkomstgrupperna i EU har ökat.

överträffade hushållens disponibla bruttointkomst per capita i euroområdet den nivå på 2008 som rådde före krisen (som i EU redan hade överskridits 2015). I åtta medlemsstater (framför allt Grekland, Cypern, Italien och Spanien) har hushållens disponibla bruttointkomst per capita dock ännu inte återhämtat sig till 2008 års nivå. Efter att ha ökat till följd av den ekonomiska och finansiella krisen började inkomstskillnaderna i medlemsstaterna att minska i vissa av dem under 2017. En analys av inkomsterna i EU som singular fördelning visar en förbättring i de lägre inkomstgruppernas ställning och en konvergens bland undergrupper i EU-medlemsstaterna från 2007 till 2015. För dem som ingick i den 10:e percentilen av befolkningen ökade inkomsterna med mer än 4 % i reala termer, jämfört med före krisen. Detta berodde framför allt på de stigande inkomsterna för några av de fattigaste invånarna i de östra medlemsstaterna. Samtidigt försämrades inkomsterna för de fattigaste i de södra medlemsstaterna.

Hela 90 %:

den största skillnaden i medianinkomst mellan EU:s städer och landsbygdsområden

Inkomsterna brukar vara högre i städer än i landsbygdsområden. De största skillnaderna finns i Rumänien och Bulgarien, där medianinkomsten är cirka 90 % respektive 60 % högre i städerna. Sannolikheten för fattigdom och allvarlig materiell

Inkomsterna är högre i städer än i landsbygdsområden.

fattigdom är dock större i städer än i landsbygdsområden i de flesta västeuropeiska medlemsstater.

Vissa befolkningsgrupper (särskilt personer med funktionsnedsättning, personer med invandrarbakgrund och etniska minoriteter) är mer sårbara än andra när det gäller tillgång till utbildning, tjänster och arbetsmarknad. Detta leder till sämre sysselsättningsresultat, sämre välbefinnande och ökad risk för fattigdom och social utestängning. År 2016 var exempelvis 48,1 % av personer med funktionsnedsättning anställda i EU, jämfört med 73,9 % av alla personer utan funktionsnedsättning. I den europeiska pelaren för sociala rättigheter fastställs principer som bör garantera dessa gruppers rättigheter och fungera som vägledning för politiska åtgärder på EU-nivå och medlemsstatsnivå.

Utsatta gruppers tillgång till utbildning, tjänster och arbetsmarknad är fortfarande en utmaning.

4,2 miljoner färre

riskerar att drabbas av
fattigdom eller social
utestängning 2017 jämfört med
2008

Antalet personer som löper risk för fattigdom eller social utestängning har minskat långsamt och är nu under nivåerna före krisen. År 2017 riskerade 4,2 miljoner färre människor att drabbas av fattigdom och social utestängning än vid den

Antalet personer i riskzonen för fattigdom och social utestängning minskade och ligger nu under den lägsta nivå som noterades före krisen 2008 ...

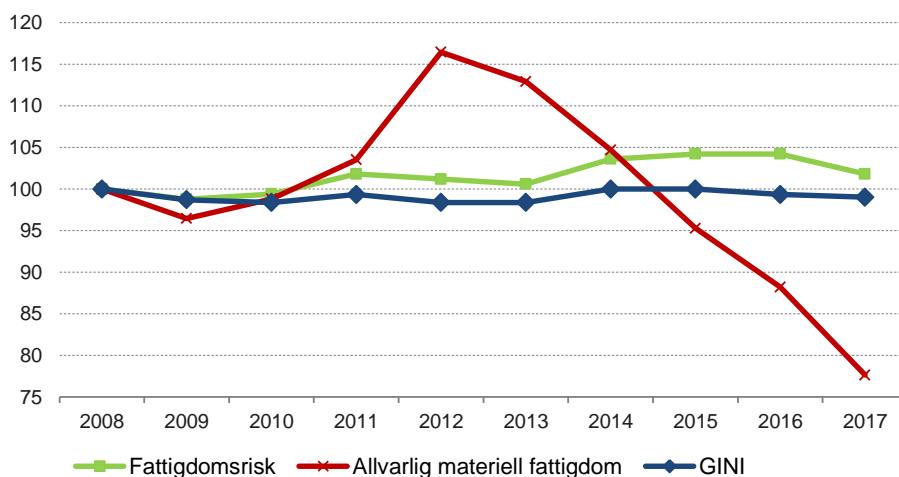
lägsta nivån 2008 i EU-27 (med undantag för Kroatien, som anslöt sig efter att målet fastställdes). Denna minskning innebar att den andel som riskerar fattigdom och social utestängning minskade från 23,7 % under året före krisen 2008, eller från 24,8 % under toppen 2012, till 22,4 % år 2017. Alla de tre komponenterna i indikatorn för människor som riskerar att drabbas av fattigdom eller social utestängning har minskat: människor som riskerar att drabbas av fattigdom, de som lever i allvarlig materiell fattigdom och de som lever i hushåll med mycket låg arbetsintensitet.

Allvarlig materiell fattigdom har minskat kontinuerligt sedan 2012, vilket tyder på förbättringar av levnadsstandarden. Under 2017 påverkades 4,7 miljoner färre människor av detta än under 2016. Efter att i stort sett ha varit oförändrad mellan 2014 och 2016 har andelen personer som riskerar att drabbas av fattigdom minskat från 17,3 % till 16,9 % år 2017. Andelen personer med mycket låg arbetsintensitet minskade från 10,5 % 2016 till 9,5 % 2017, dvs. med omkring 3,8 miljoner människor.

... med stöd av minskningar i fråga om absolut fattigdom, relativ fattigdom och låg arbetsintensitet.

Levnadsstandarden har förbättrats trots ihållande fattigdom och ojämlikhet

Fattigdomströskel (i reala termer), fattigdomsrisk, Ginikoefficienten för disponibel inkomst, allvarlig materiell fattigdom (kumulativ förändring – index 2008 = 100), EU. Källa: Eurostat, EU-Silc, beräkningar från GD Sysselsättning, socialpolitik och inkludering (se kapitel 1).

Utvalda makroekonomiska indikatorer, arbetsmarknadsindikatorer och sociala indikatorer för EU-28

	2008	2013	2017	2018
Real BNP (årlig tillväxt)	0,5	0,3	2,5	2,0
Sysselsättning				
årlig tillväxt	1,0	-0,3	1,6	1,3
antal sysselsatta (tusental)	231 181	224 442	235 898	239 040
Sysselsättningsgrad (summa, 20–64 år)	70,2	68,4	72,2	73,2
sysselsättning (män, 20–64)	77,8	74,3	78,0	79,0
sysselsättning (kvinnor, 20–64)	62,7	62,6	66,5	67,4
Arbetskraftens produktivitet (årlig tillväxt)				
per anställd	-0,5	0,6	0,9	0,6
per arbetad timme	-0,3	1,0	1,3	0,8
Arbetslöshet				
arbetslöshet (summa, 15–74 år)	7,0	10,9	7,6	6,8
arbetslöshet (män, 15–74)	6,6	10,8	7,4	6,6
arbetslöshet (kvinnor, 15–74)	7,5	10,9	7,9	7,1
ungdomsarbetslöshet (15–24)	15,9	23,8	16,8	15,2
långtidsarbetslöshet	2,6	5,1	3,4	2,9
mycket långvarig arbetslöshet	1,5	2,9	2,1	1,8
antal arbetslösa (tusental)	16 768	26 334	18 774	16 887
Hushållens reala disponibla bruttoinkomst, per capita (2008 = 100)	100,0	97,9	103,5	105,3
Risk för fattigdom eller utestängning	23,7	24,6	22,4	
Ojämlighet				
Förhållandet mellan inkomstkventilerna S80/S20	5,0	5,0	5,1	
Ginikoefficient för disponibel inkomst	31,0	30,5	30,7	

Källa: Eurostat (nationalräkenskaper, arbetskraftsundersökningen, statistik över inkomst- och levnadsvillkor).

Anmärkning: EU-27 för risken för fattigdom eller social utestängning, S80/20 och GINI 2008.

2. HÅLLBAR TILLVÄXT OCH UTVECKLING I EU: BEGREPP, DEFINITIONER OCH UTMANINGAR

Hållbar utveckling definieras som "att tillgodose dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov". Detta var den vision som låg till grund för Lissabonagendan i juni 2000. Den utvecklades ytterligare i Europa 2020-strategin med dess ambitiösa mål på det ekonomiska, sociala och miljömässiga området. År 2015 antog Förenta nationerna en resolution om Agenda 2030 för hållbar utveckling, där en övergripande global agenda fastställs för hållbar utveckling, vilket omfattar utvecklingens sociala, ekonomiska, miljömässiga och styrningsrelaterade aspekter på lika villkor.

EU har gett stöd till målen för hållbar utveckling på EU-nivå och global nivå.

De fem vanligaste problemen

för EU-invånarna rör socioekonomiska och

Enligt EU-fördraget är en ekonomiskt, socialt och miljömässigt hållbar utveckling ett grundläggande mål för unionen och tillväxt för alla betraktas som en del av hållbarheten. Den sociala aspekten omfattar främjande av sysselsättning, goda arbetsvillkor och välbefinnande, förbättring och harmonisering av levnads- och

De ekonomiska, sociala och miljömässiga aspekterna av hållbarhet är förankrade i EU:s lagstiftning och har stöd av EU:s invånare.

arbetsvillkor, kamp mot social utestängning och diskriminering, social rättvisa, utveckling av humankapitalet, jämställdhet och social dialog. Uppgifter från Eurobarometerundersökningar visar att alla de tre aspekterna av hållbar utveckling är mycket viktiga för EU-invånarna. Enligt den senaste Eurobarometerundersökningen hösten 2018 är de fem viktigaste frågorna för EU-medborgarna "personligen" socioekonomiska och miljörelaterade frågor: stigande priser (32 %), hälsa och social trygghet (17 %), pensioner (16 %), den

ekonomiska situationen för deras hushåll (13 %) samt beskattning, utbildning, miljö och klimat- och energifrågor (samtliga på 10 %).

EU ligger väl till i de internationella jämförelserna i fråga om sociala framsteg, vilket bekräftas av de index som har tagits fram för att övervaka framstegen mot målen för hållbar utveckling. Trots detta varierar resultaten och utmaningarna avsevärt mellan medlemsstaterna. De utmaningar som följer av megatrenderna i fråga om åldrande, digitalisering, globalisering och klimatförändringar riskerar dessutom att undergräva hållbarheten i dessa landvinningar.

EU rankas högt i internationella jämförelser, men det krävs ytterligare framsteg i riktning mot ett hållbart socialt Europa ...

**mindre än två
arbetstagare**

**per person över 65 år 2060,
jämfört med mer än tre i**

Demografiska förändringar leder till allt fler äldre och en krympande befolkning i arbetsför ålder: från och med i dag och fram till 2060 väntas antalet personer över 65 år öka från 30,5 till 51,6 per 100 personer i arbetsför ålder (15–64 år). Det betyder att om den ekonomiska tillväxten ska vara hållbar

... som främjar produktivitetstillväxten och dess vidare spridning i en alltmer digital ekonomi ...

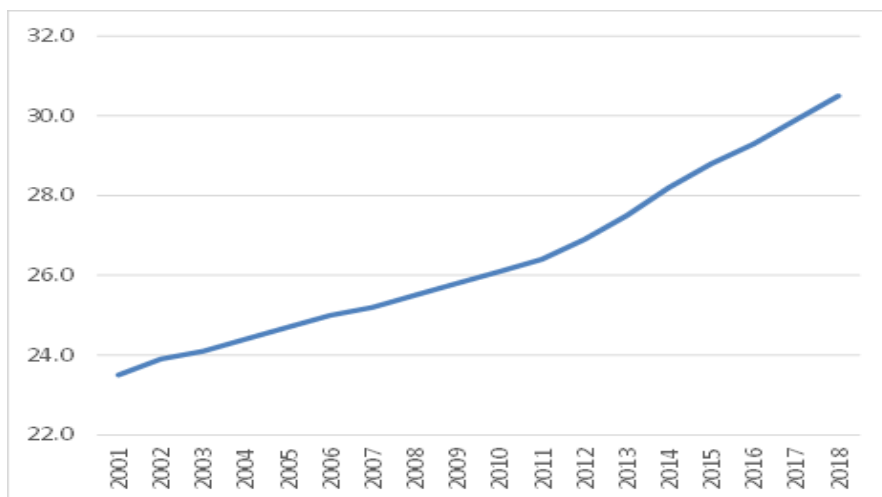
måste den i allt högre grad baseras på produktivitetsvinster och en mer omfattande fördelning av dem. Dessutom står rättvisan mellan generationerna och välfärdsstatens ekonomiska hållbarhet på spel. Digitaliseringen har banat väg för nya former av arbetsorganisation, inklusive plattformsarbete, samt för en ökande automatisering av arbetet. Digitaliseringen har också stor potential för att skapa sysselsättning, särskilt i innovativa företag med hög produktivitet och för välutbildade och högkvalificerade personer. Den rättsliga ramen och de sociala trygghetssystemen måste utvecklas för att täcka dessa nya arbetsformer bättre.

Den sociala hållbarheten ställs inför utmaningar såsom de fortsatt stora skillnaderna inom medlemsstaterna och den ihållande ojämlikhet som har vuxit fram efter den ekonomiska krisen och som beror på segmenteringen av arbetsmarknaden och polariseringen av kompetens och inkomster. I vissa fall skiljer sig regionernas konvergensmönster från medlemsstaternas. Det skedde en viss konvergens mellan medlemsstaterna i sysselsättningsgraden under perioden 2004–2016, men samtidigt förekom skillnader på regional nivå. För att kunna begränsa de geografiska skillnaderna måste de nationella och subnationella territorierna kunna konvergera och garantera lika tillgång till tjänster på olika områden. För att komma till rätta med skillnaderna krävs det en policy mix som kan stödja såväl människor som orter i omställningen till nya produktions- och arbetsmetoder, med respekt för lokala särdrag. En sådan policy mix inbegriper stöd från EU:s struktur- och investeringsfonder, särskilt Europeiska socialfonden, och kan dra nytta av ökad uppmärksamhet på EU-åtgärder som stöder industriell konkurrenskraft och innovation.

... samt lika möjligheter, även på platser som genomgår en svår industriell omställning, med stöd av EU:s fonder och industripolitiska verktyg.

Det finns allt fler personer i pensionsåldern i förhållande till befolkningen i arbetsför ålder.

Åldreförsörjningskvot (andel av befolkningen som är 65 år och äldre jämfört med den andel som är 15–64 år), EU-28. Källa: Eurostat [demo-pjanind] (se kapitel 2).

I en faktoranalys identifierades fyra huvudkomponenter (faktorer) som förstärker varandra och kopplar samman de olika aspekterna av hållbarhet. Dessa ligger till grund för de fyra huvudkapitlen i denna rapport. Den första delen handlar om faktorer som bidrar till en god cirkel av hållbar utveckling genom att främja produktivitet och effektivitet med hjälp av politik som är inriktad på humankapital (kompetens och social välfärd i allmänhet) och institutioner (fungerande kollektiva förhandlingar och förtroende för statliga institutioners arbete). Den andra faktorn kretsar kring arbetsmarknadens effektivitet som en förutsättning för hållbar utveckling. Den belyser strukturella svagheter på produkt- och arbetsmarknader som undergräver hållbar utveckling och därmed konkurrenskraft, löneökningar och sysselsättningsutsikter. Den tredje faktorn berör gynnsamma sociala villkor och välfärdsstatens effektivitet när det gäller att minska fattigdomen och ojämlikheten. Slutligen handlar den fjärde faktorn om de begränsningar för tillväxten som eventuellt kan kopplas till höga skatter på arbete.

Kvalificerad arbetskraft, arbetsproduktivitet, effektiva arbetsmarknader, förtroende för institutioner och effektiv social välfärd är viktiga beståndsdelar i en hållbar utveckling.

En klusteranalys pekar på betydande hållbarhetsutmaningar och ihållande strukturella arbetsmarknadsproblem i södra Europa, med hög arbetslöshet, dåligt resultat på arbetsmarknaden för utsatta grupper och låg förhandlingsstyrka hos de anställda. De flesta medlemsstaterna i nordvästra Europa har å andra sidan en stabil hållbarhetsgrund: investeringar i kompetens som stöder högre produktivitet, förstärkt av effektiva och pålitliga institutioner. Dessa länder investerar också mer i social trygghet och använder naturresurser på ett effektivare sätt. Medlemsstaterna i östra Europa har närmast sig de övriga medlemsstaterna i fråga om BNP per capita och arbetsproduktivitet, även om deras tradition av social dialog är mindre utvecklad, förtroendet för deras institutioner fortfarande är lägre och de släpar ofta efter i genomförandet av kompetens- och miljöpolitiken.

Inte alla medlemsstater är på väg mot en hållbar utveckling.

3. GRUNDLÄGGANDE EKONOMISKA OCH SOCIALA FRÅGOR: FRÅN PRODUKTIVITET TILL RÄTTVIS OCH HÅLLBAR TILLVÄXT

**19 % tillväxt i total
faktorproduktivitet**

**i EU sedan 1995,
jämfört med 24 % i**

USA

Med tanke på de begränsningar av personalresurserna som den åldrande befolkningen innebär och på bristen på naturresurser måste tillväxten i EU i allt högre grad baseras på förändringar i produktions- och konsumtionsmönstren och de befintliga resurserna måste användas effektivare. En av EU:s

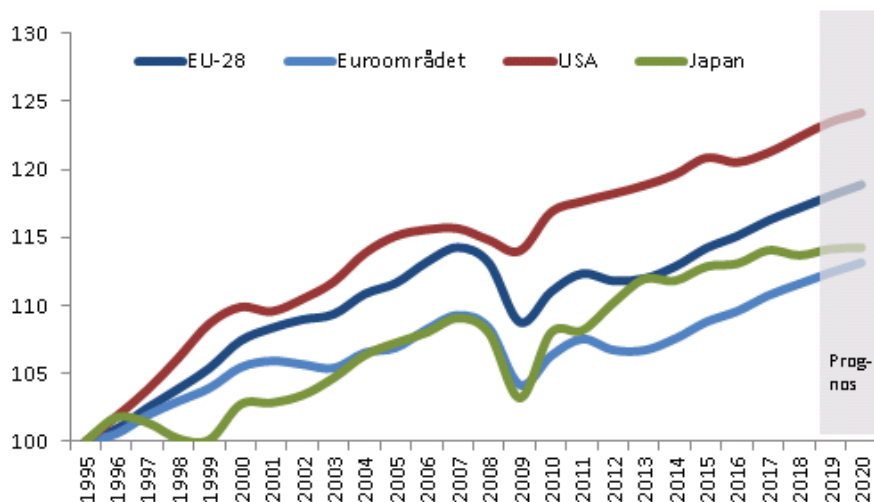
Den långsamma ökningen av den totala faktorproduktiviteten (TFP) och dess ökande spridning är en av EU:s största utmaningar på området hållbar utveckling.

konstanta utmaningar hänger samman med den totala faktorproduktiviteten (TFP), som mäter den del av den ekonomiska tillväxten som inte beror på ökad faktorinsats utan på ökad effektivitet i produktionen. TFP är en viktig indikator

på tillväxtens hållbarhet. Ökningen av TFP i EU är låg i förhållande till andra stora ekonomier. Ökningen mellan 1995 och 2020 (inklusive prognoser för 2019 och 2020) uppskattas till 19 % i EU, jämfört med 24 % i USA. Det finns en betydande spridning i TFP-prestanda både mellan och inom medlemsstaterna samt mellan sektorer och företag av olika storlek. TFP i östeuropeiska länder har närmast sig EU-genomsnittet, om än från låga nivåer.

EU-TFP växer långsammare än före krisen

TFP mellan 1995 och 2020, 1995 = 100. Källa: Kommissionens avdelningar, Ameco-databasen (se kapitel 3).

En regions innovationskapacitet och arbetskraftens utbildningsnivå höjer den totala faktorproduktiviteten och effektiviteten. Ju längre en region befinner sig från den så kallade teknikgränsen, desto högre tenderar dess TFP-tillväxt att vara, vilket leder till snabbare konvergens. Samtidigt beror en regions tillväxtpotential på dess förmåga att ta till sig ny teknik från avancerade, "tekniska referensregioner", vilket i sin tur beror på arbetskraftens kompetens. Ju bättre utbildade arbetstagarna är i en region och ju högre FoU-utgifterna är, desto större är dess förmåga att införa ny teknik. Effektiva offentliga institutioner och medborgarnas och företagets förtroende för dessa institutioner spelar också en avgörande roll när det gäller att öka produktiviteten.

Innovation baserad på FoU, humankapital och effektiva institutioner driver upp TFP i EU:s regioner ...

Analysen på företagsnivå visar att företag med hög TFP vanligtvis investerar i innovativt kapital av hög kvalitet jämfört med att helt enkelt öka tidigare standardinvesteringar. Genom att stärka sin konkurrenskraft på detta sätt skapar de fler arbetstillfällen och betalar en produktivetspremie till sina arbetstagare, så att högre löner följer med effektiviteten i produktionen. De exporterande företagen har också en tendens att uppvisa högre TFP, främst på grund av att deras exponering för global konkurrens tvingar dem att bli effektivare.

... samt i företag som ger arbetstagarna en högre löneutdelning.

Effektiva arbetsmarknader, innovativt kapital, lika möjligheter och ett gott arbetsklimat främjar TFP

Bristerna på arbetsmarknaden försämrar ekonomiernas tillväxtpotential. Exempel på detta är inträdeshinder för vissa arbetstagare, varierande anställningsskydd eller sämre förhandlingsposition för vissa grupper av arbetstagare i

Att utestänga människor från viktiga resurser och lika möjligheter begränsar tillväxtpotentialen.

förhållande till andra. Detta understryker vikten av lika möjligheter på arbetsmarknaden. Segmentering på arbetsmarknaden på grund av diskriminering eller utestängning från arbetstillfällen eller utbildningsmöjligheter snedvrider lönesättningen och leder i sin tur till en suboptimal användning av arbetskraften, vilket i sin tur leder till att tillväxtpotentialen försämrats.

Enligt undersökningen om arbetsvillkor i Europa (EWCS) anser chefer att ett gott arbetsklimat, ökad självständighet för arbetstagarna och regelbunden tillgång till utbildning för arbetstagarna gynnar produktivitetstillväxten, bland annat genom förbättrad motivation och minskad sjukfrånvaro, större attraktionskraft för kvalificerade arbetstagare och minskad personalomsättning. Cheferna menar också att företag som skapar nya produkter eller inför nya produktionsprocesser även har högre produktivitet.

Produktiviteten är högre i företag med goda arbetsförhållanden och utbildningsmöjligheter.

BNP: + 1 %

på lång sikt i mindre utvecklade regioner genom ESF+ 2021–2027

EU:s instrument och verktyg spelar en avgörande roll för att främja konkurrenskraften och höja produktiviteten. En preliminär simulering visar att EU:s sammanhållningspolitik har en långvarig positiv inverkan på ekonomin. I simuleringen används

EU:s politik och verktyg har stor betydelse: Europeiska socialfonden kan bidra till en ökad produktivitet, framför allt i de mindre utvecklade regionerna.

Europeiska socialfonden (ESF) som exempel. Socialfonden bidrar framför allt till att förbättra arbetstagarnas anställbarhet genom sociala investeringar och utbildning. För 2021–2027 har kommissionen lagt förslag till sammanlagda ESF+-utgifter till ett värde av 101,2 miljarder euro. Simuleringen visar att investeringar som stöds av ESF+ förväntas påverka ekonomin i mottagarländerna långt efter 2027, det sista året för programmet. En särskilt stark positiv effekt förväntas i EU:s mindre utvecklade regioner, dvs. de regioner där BNP per invånare är mindre än 75 % av genomsnittet i EU. I dessa regioner kan investeringar med stöd från ESF+ öka arbetsproduktiviteten med 0,7 % och BNP med 1 % på lång sikt, jämfört med ett scenario utan investeringar.

Politiken kan ha stor betydelse för att förbättra EU:s produktivitet. Modellsimuleringar bekräftar den positiva långsiktiga makroekonomiska effekten, särskilt när det gäller statligt utbildningsstöd till företag, som syftar till att motivera arbetstagarna att vidareutbilda sig. Finansieringskällorna för utbildningsstöd kan variera och omfatta offentlig, privat och delad finansiering. Finansieringsformen påverkar utbildningens effekter, särskilt i fråga om

Utbildningsstöd kan öka produktiviteten, särskilt om det inriktas på de personer som har störst behov, samtidigt som man stöder innovation och investeringar i spetskompetens.

Offentligt stöd till utbildning och kompetensutveckling ökar produktiviteten och BNP

sysselsättning, BNP och löneandel. Utbildning ökar arbetstagarnas produktivitet och ger därmed även ökad efterfrågan och högre löner på arbetsmarknaden. Vilka effekter sådana åtgärder får beror också på vilka målgrupper de riktar sig

till. För att höja den övergripande kvalifikationsnivån krävs en kombination av utbildningsstöd, särskilt för lågutbildade, och incitament för att uppmuntra dem att höja sin kompetens genom fortsatta studier. Den höjning av den genomsnittliga kvalifikationsnivån som detta skulle leda till skulle bidra till en ökad hållbarhet genom att öka ekonomins innovationspotential och omfördela arbetskraften, och samtidigt förbättra anställbarheten för de mest behövande.

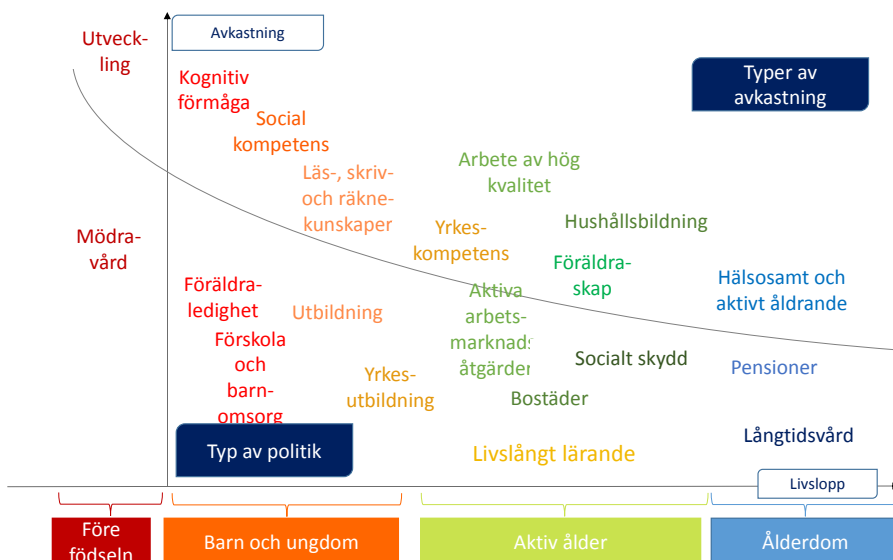
4. INVESTERA I MÄNNISKOR OCH SOCIAL HÅLLBARHET: KORTSIKTIGA KOSTNADER OCH FÖRDELAR PÅ LÅNG SIKT

Att öka EU-arbetskraftens kompetens och kvalifikationer och stärka dess innovationspotential är bara några av flera områden där det behövs investeringar för att stödja hållbarheten. Med tanke på de stora demografiska och tekniska förändringarna finns ett brett samförstånd om behovet av att investera i människor. Sådana sociala investeringar bidrar till att förbättra människors välbefinnande och till att förebygga och minska sociala risker genom att göra det möjligt för människor att förvärva nya färdigheter och bli eller förbli aktiva på arbetsmarknaden och genom att ge dem stöd under kritiska omställningar i livet. Detta kapitel är inriktat på utvalda områden med koppling till sådana omställningar, särskilt när det gäller barnomsorg och långvarig vård och omsorg, utbildning och kompetens samt bostäder.

Sociala investeringar gör det möjligt för människor att nå sin potential och ger dem stöd under avgörande omställningar i livet.

Avkastningen på sociala investeringar blir större om insatserna görs tidigt i livet

Förväntad avkastning på sociala investeringar och avkastning efter period i livet. Källa: J. Kvist (2014). "A framework for social investment strategies: Integrating generational, life course and gender perspectives in the EU social investment strategy." *Comparative European Politics*, 13(1), s. 131–149 (se kapitel 4).

Investeringar i barn och familjer och främjande av lika möjligheter kan ta sig olika former, bland annat som förskoleverksamhet, barnomsorg och långvarig vård och omsorg av hög kvalitet och till överkomliga priser. Inkomststöd genom sociala transfereringar kan framför allt bidra till att lösa problem som beror på ojämlika möjligheter bland barn, bristande tillgång till grundläggande tjänster i avlägsna områden eller landsbygdsområden eller fattigdom bland äldre.

Investeringar i barnomsorg och långvarig vård och omsorg samt tillgång till grundläggande tjänster bidrar till att avhjälpa problemen.

Mer än 20 timmar/vecka
– så mycket skiljer det i användningen av barnomsorg mellan medlemsstaterna

Mellan 2008 och 2016 ökade de familjerelaterade utgifterna per barn i de flesta medlemsstaterna. Användningen av formell barnomsorg har ökat avsevärt i EU, även om det finns utrymme för ytterligare förbättringar. Hälften av medlemsstaterna har ännu inte

Användningen av barnomsorg varierar kraftigt mellan medlemsstaterna.

uppnått de två Barcelonamålen om formell barnomsorg som fastställdes 2002, dvs. att senast 2010 tillhandahålla barnomsorg för minst 90 % av barnen mellan 3 år och den obligatoriska skolåldern, och för minst 33 % av barnen under 3 år. Det genomsnittliga antalet timmar formell barnomsorg per vecka under 2017 varierade med mer än 20 timmar mellan medlemsstaterna.

Det skiljer mer än 14 procentenheter
i sysselsättningsgrad mellan mammor och andra kvinnor i EU

Tillgången till ekonomiskt överkomlig och högkvalitativ barnomsorg är viktig för föräldrarna eftersom den ökar incitamenten eller gör det möjligt för dem att arbeta. Det finns belägg för att vården av barn spelar en avgörande roll för mammors och hushållens beslut om

Tillgång till barnomsorg gör det möjligt för föräldrar att arbeta.

arbetskraftsutbud : år 2017 var sysselsättningsgraden bland kvinnor med barn i åldern 6 år eller yngre 64,6 % i EU jämfört med 79 % för kvinnor utan barn. Tillgången till barnomsorg till ett överkomligt pris kan i hög grad förklara de olika nivåerna på mödrars sysselsättning i EU. Ju större användning av formell barnomsorg för barn under 3 år, desto större är kvinnors sysselsättning. Sverige och Tjeckien är två tydliga exempel på detta förhållande i motsatt ände av spektrumet. I Sverige åtföljs den höga sysselsättningsgraden bland mödrar (82,8 %) av en hög användning av barnomsorg (52,6 %), medan Tjeckien har

mycket låg sysselsättningsgrad bland mammor (45,1 %) och mycket låg användning av barnomsorg (6,5 %).

Den genomsnittliga användningen av barnomsorg är mer än dubbelt så stor hos rikare familjer än hos fattiga familjer

Barnomsorg är inte bara bra för mammornas sysselsättning. Formell barnomsorg ger barnen stimulerande miljöer där de kan skaffa sig ny kompetens som de kan ha nytta av under hela livet och som kan minska ojämlikheten i skolstarten. Det är viktigt att dessa tjänster tillhandahålls för alla samhällsgrupper, särskilt för de mest utsatta. Fattigare familjer utnyttjar dock barnomsorg mindre än rikare familjer, och oöverkomliga priser är det främsta skälet. På EU-nivå är den genomsnittliga barnomsorgsanvändningen av familjer i den lägsta kvintilen i inkomstfördelningen 18,3 % av barnen i åldern 3 år eller yngre, medan den genomsnittliga användningen för familjer i den högsta kvintilen är 42,5 % (mätt i heltidsekvivalenter på 30 timmar per vecka för varje registrerat barn).

Fattigare familjer tenderar att använda sig mindre av barnomsorg.

De offentliga utgifterna för långvarig vård och omsorg kommer att öka

från 1,6 % av BNP 2016 till 2,7 % 2070

Till följd av den åldrande befolkningen väntas de offentliga utgifterna för långvarig vård och omsorg att öka kraftigt under de kommande årtiondena (från 1,6 % av BNP år 2016 till 2,7 % år 2070). Tillhandahållandet av högkvalitativ och överkomlig långvarig vård och omsorg och balans mellan arbete och privatliv (t.ex. flexibel arbetstid och ledighet för vård av anhörig) kan minska bördan för personer med omsorgsansvar och därför ha en positiv inverkan på deras sysselsättning.

Den åldrande befolkningen kommer att påverka de offentliga utgifterna för långvarig vård och omsorg.

Den europeiska sociala modellen har historiskt sett betraktats som ett av de främsta verktygen för att öka deltagandet på arbetsmarknaden och öka produktiviteten och konkurrenskraften. En arbetskraft med aktuell kompetens är nyckeln till hållbar utveckling och tillväxt.

Kompetens är nyckeln till deltagande på arbetsmarknaden och till framtida tillväxt.

45 % större sannolikhet

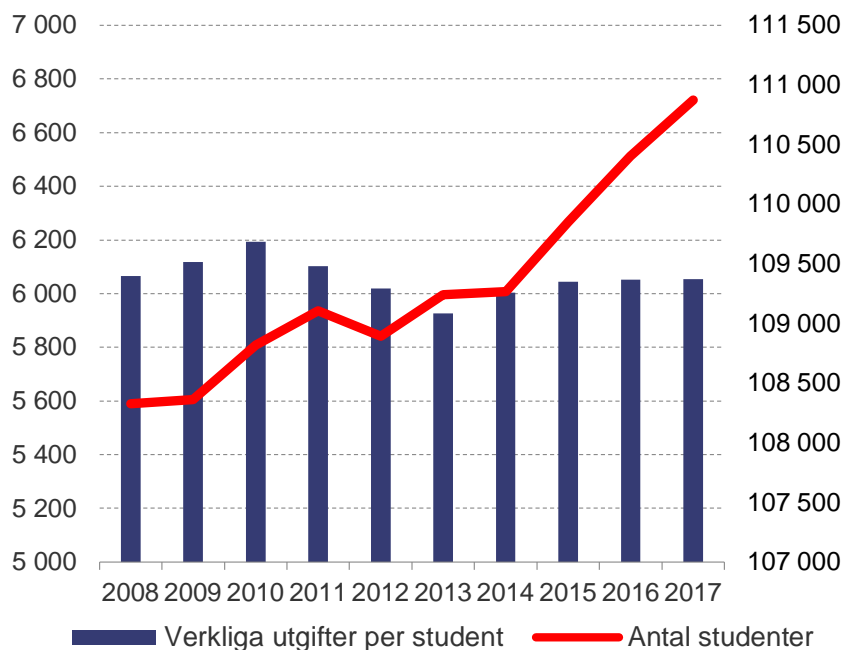
för att personer med högre utbildning har jobb

EU:s regeringar finansierar mer än 80 % av utbildningsutgifterna. De nominella investeringarna i utbildningssystemen ökade under det senaste årtiondet, dock inte lika mycket som BNP ökade. De faktiska utgifterna för utbildning per student har legat på en relativt stabil nivå i hela EU och har minskat i vissa medlemsstater, särskilt Irland, Grekland och Förenade kungariket. Investeringar i utbildning har flera positiva spridningseffekter. Högre kvalifikationer är kopplade till högre sysselsättningsnivåer och högre löner (+ 16 % för personer med högstadie- och gymnasieutbildning, + 45 % för personer med högre utbildning) och till bättre hälsovillkor för enskilda personer. Fördelarna för samhället är högre skatteintäkter och sociala avgifter, lägre sociala utgifter och mer aktiva medborgare. Eftersom eftergymnasial utbildning är korrelerad över flera generationer finns det dock en risk för ackumulerade fördelar (den så kallade Mattheweffekten), det vill säga att de offentliga utgifterna för utbildning i slutändan leder till att familjer som redan har en god utbildning gynnas i högre grad än de som inte har det.

Högre kompetens ger stora fördelar för såväl individen som för samhället, men utgifterna för utbildning halkar efter.

Medan antalet studenter gradvis har ökat är de verkliga utgifterna per student ungefär lika stora som före krisen.

Utvecklingen av antalet studenter och verkliga utgifter för utbildning per student under perioden 2008–2017; antalet studenter (i tusental) till höger och de verkliga genomsnittliga utgifterna (i euro) per student till vänster. Källa: Beräkningar gjorda av GD Sysselsättning, socialpolitik och inkludering på grundval av uppgifter från Eurostat (se kapitel 4).

Att få arbetslivserfarenhet under studierna som en del av läroplanen ökar möjligheterna till anställning senare i livet. De som hade haft betald arbetslivserfarenhet under sina studier hade ungefär 9 % större sannolikhet för att ha ett jobb jämfört med dem som inte hade någon sådan erfarenhet. Yrkesinriktade utbildningar på högstadie- och gymnasienivå är också kopplade till högre sysselsättning. Dessa effekter gäller för alla grupper, även om sannolikheten för ökad sysselsättning i allmänhet är högre (med upp till 6 %) för rörliga EU-medborgare och lägre (upp till 11 %) för personer med utomeuropeisk bakgrund.

Arbetslivserfarenhet och yrkesutbildning ökar möjligheterna att hitta ett jobb.

Vuxenutbildningen ökar i EU, till följd av icke-formell utbildning. Detta beror sannolikt på att icke-formell utbildning är mer flexibel, medför lägre kostnader och att möjligheterna att överföra kompetens som förvärfvas genom sådan utbildning är begränsade: alla dessa egenskaper är attraktiva för de arbetsgivare som finansierar den.

Vuxenutbildning och icke-formell utbildning ökar.

Bostadssektorn och bostadspolitiken skiljer sig från möjliggörande sociala åtgärder som investerar direkt i människor. Tillgång till lämpliga bostäder till överkomliga priser, inklusive subventionerade bostäder, är en viktig faktor som gör det möjligt för människor att få tillgång till utbildning och komma in på och hålla sig kvar på arbetsmarknaden, där de bäst kan utnyttja sin potential och delta i samhällslivet och i relevanta sociala nätverk. På så sätt bidrar tillgången till bostäder såväl direkt som indirekt till kompetensutveckling, ökad produktivitet, hållbar tillväxt och social sammanhållning. Bostäder till överkomliga priser är en avgörande faktor för tillgång till offentliga tjänster och underlättar rörlighet och övergångar på arbetsmarknaden. Bristfälliga bostäder kan få negativa långsiktiga effekter på hälsan och den sociala integrationen. Bostadssituationen skiljer sig markant åt mellan EU:s medlemsstater när det gäller sådana viktiga faktorer som rimliga kostnader, kvalitet, äganderättsstatus och genomsnittlig besittningstid.

Tillgång till bostäder till rimliga priser är en förutsättning för tillgång till utbildning och sysselsättning och deltagande i samhället överlag.

28 % av hyresgästerna lägger mer än 40 % av sin inkomst på boendet

De "dagliga levnadskostnaderna" beror på boendekostnaderna för den huvudsakliga bostaden, vilket omfattar kostnaden för hemmet (bostadslån eller hyra) samt kostnaderna för allmännyttiga tjänster och försäkring. Flera indikatorer tyder på en positiv utveckling i EU sedan den

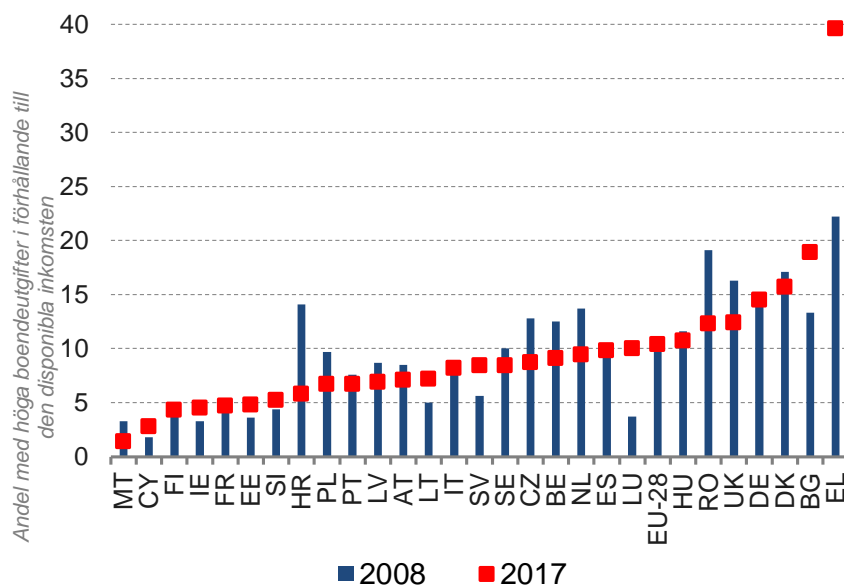
De genomsnittliga boendekostnaderna och andelen med höga boendeutgifter i förhållande till den disponibla inkomsten har minskat i EU, men hyresgäster och ensamstående föräldrar har svårt att hitta bostäder till överkomliga priser, särskilt i städer.

ekonomiska återhämtningen inleddes. Boendekostnaderna som procentandel av den disponibla inkomsten minskade i genomsnitt från 22,7 % av den disponibla inkomsten 2014 till 21,4 % 2017. Andelen hushåll som själva uppger att de har höga boendeutgifter i förhållande till den disponibla inkomsten minskade från en

topp på 38 % av hushållen år 2013 till 31 % år 2017. Samtidigt har andelen hushåll som spenderar mer än två femtedelar av sin inkomst på boendekostnader minskat från 11,6 % till 10,4 % av befolkningen, även om situationen varierar mellan medlemsstaterna. Trots dessa positiva trender finns det vissa grupper, som i högre grad riskerar att få problem med att hitta bostad till ett överkomligt pris: hyresgäster, ensamstående personer, särskilt personer med barn och boende i städer.

En av tio EU-invånare lägger 40 % eller mer av hushållsinkomsten på boendekostnader.

Andelen med höga boendekostnader i förhållande till den disponibla inkomsten, 2008–2017. Källa: Eurostat, EU-SILC (se kapitel 4).

Den allvarliga bostadsbristen minskar, särskilt i Central- och Östeuropa. Ungefär en av sju EU-invånare bor dock i en bostad som har läckande tak, fukt i väggar, golv eller grund eller röta i fönsterkarmar eller golv. Dessa problem drabbar främst hyresgäster, även i subventionerat boende. Bostadsägare med bolån tenderar att vara den minst utsatta gruppen, både när det gäller överkomliga priser och bostadsbrist. Trots vissa allmänna förbättringar av överkomligheten och kvaliteten på bostäder ökar extrema former av utestängning från bostadsmarknaden, såsom hemlöshet, i många länder.

Den allvarliga bostadsbristen håller på att minska i EU, medan hemlösheten ökar i många medlemsstater.

Utöver den sociala sammanhållningen har bostäder stor betydelse för att främja hållbar ekonomisk tillväxt, möjliggöra rörlighet och effektiv arbetsfördelning. Bostäder är också en viktig sektor för miljömässig hållbarhet. Långa pendlingsavstånd till arbetsplatsen skapar negativa miljöeffekter, medan bostadshus står för en fjärdedel av EU:s totala energiförbrukning.

Bostäder påverkar arbetskraftens rörlighet, energianvändning, föroreningar och därmed den ekonomiska och miljömässiga hållbarheten.

5. MOT EN GRÖNARE FRAMTID: KLIMATFÖRÄNDRINGARNAS EFFEKTER PÅ SYSSELSÄTTNINGEN OCH SAMHÄLLET

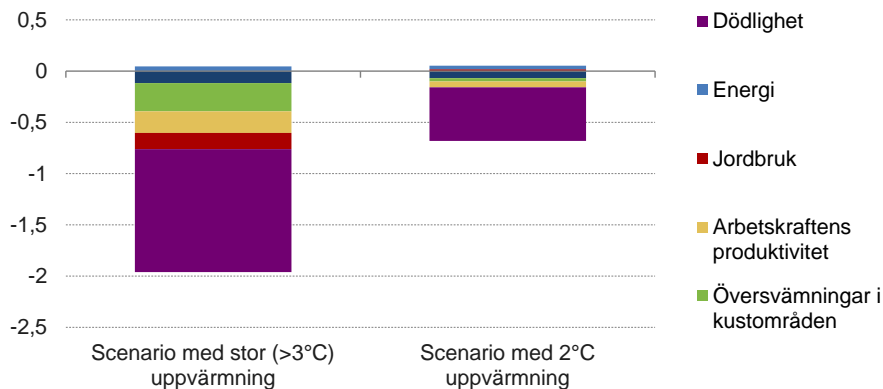
Miljömässig hållbarhet är en av de viktigaste dimensionerna av hållbarhet. Det finns många synergier mellan miljömässig hållbarhet och ekonomiska resultat, från produktions- och konsumtionsmönstrens inverkan på sysselsättningen, till effekter på arbetskvalitet och hälsa och säkerhet på arbetsplatsen samt nya möjligheter till innovation. De socioekonomiska kostnaderna för att inte vidta åtgärder på miljö- och klimatområdet skulle bli enorma, leda till frekventa allvarliga väderhändelser och naturkatastrofer och på lång sikt minska EU:s BNP med upp till 2 % och med mer än 4 % för BNP i södra Europa. Det krävs en bred policymix för att göra framsteg mot ett hållbart Europa 2030 och uppnå den

Framsteg mot ett hållbart Europa 2030 kräver en bred policymix och har många fördelar.

ambitiösa vision som fastställs i kommissionens meddelande *En ren jord åt alla* från november 2018. Dessutom krävs snabba åtgärder på EU-nivå, nationell och regional nivå inom energi och transport, beskattning, forskning, industri- och konkurrenspolitik samt sysselsättnings- och socialpolitik. I likhet med sociala investeringar ger de klimatrelaterade investeringarna långsiktiga och i princip universella fördelar, samtidigt som de har kortsiktiga och till stor del koncentrerade kostnader.

Välfärd förluster i EU till följd av bristande åtgärder mot klimatförändringarna, per huvudsaklig socioekonomisk effekt

% av BNP. Källa: Europeiska kommissionen, Peseta III-studier, Gemensamma forskningscentret, Sevilla.

75 % av arbetstagarna i EU är anställda i sektorer som producerar mindre än 10 % av koldioxidutsläppen

Sysselsättning och värde i EU:s ekonomi skapas i allt högre grad i ekonomiska sektorer med förhållandevis små koldioxidutsläpp och materialinsatser. Elproduktion, transporter, utvinningsindustrier, jordbruk och tillverkning ger tillsammans upphov till nästan 90 %

Koldioxidsnäla sektorer går i spetsen för strukturomvandlingen och skapandet av arbetstillfällen, men framstegen sker inte automatiskt.

av alla koldioxidutsläpp från näringslivet, men står för mindre än 25 % av sysselsättningen och bruttoföreläggsvärdet i EU. Dessa sektorer måste minska sina utsläpp och förväntningarna växer på detta område. Forskning och innovation samt ny teknik kan bidra till att uppfylla dessa förväntningar. Å andra sidan producerar företag och tjänster med låga koldioxidutsläpp mindre än 10 % av alla koldioxidutsläpp, men sysselsätter mer än 70 % av arbetskraften i EU och är också de sektorer som har störst sysselsättningsökning. Framstegen sker dock inte automatiskt, eftersom tjänstesektorerna också i allt högre grad är beroende av elektricitet. Detta innebär att det krävs riktade åtgärder för att styra processen för minskade koldioxidutsläpp.

1,2 miljoner fler jobb kan vara en av fördelarna med den gröna omställningen.

Totalt sett visar prognoserna över effekterna av att Parisavtalet genomförs fullt ut⁹ att omställningen till en koldioxidsnål ekonomi skulle kunna ge en BNP-ökning med ytterligare 1,1 % och med 0,5 % för sysselsättningen jämfört med ett scenario utan en politik för klimatåtgärder. Detta innebär ytterligare 1,2 miljoner arbetstillfällen i EU fram till

Omställningen till ett koldioxidsnålt samhälle bidrar till tillväxten i både BNP och sysselsättning och minskar polariseringen på arbetsmarknaden.

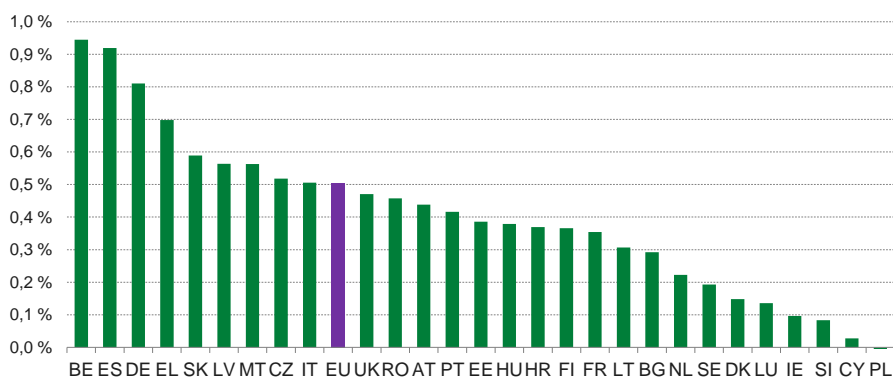
2030, utöver de 12 miljoner nya arbetstillfällen som redan förväntas. Nya arbetstillfällen väntas framför allt uppstå i växande gröna branscher, inom både industri- och tjänstesektorn, däribland byggnation, avfallshantering och hållbar finansiering. De positiva effekterna på BNP och sysselsättning beror till stor del på de investeringar som krävs för att åstadkomma en sådan omställning,

⁹ Eurofound (2019), *Future of manufacturing – Energy scenario: Employment implications of the Paris Climate Agreement*, forskningsrapport från Eurofound, februari 2019

tillsammans med lägre utgifter för import av fossila bränslen. Dessutom skulle lägre konsumentpriser, särskilt på solcellsel, öka den disponibla inkomsten, konsumenternas utgifter och följaktligen efterfrågan på (i allmänhet arbetsintensiva) konsumenttjänster. Övergången till ett koldioxidsnålt samhälle kan också i viss mån minska den pågående polariseringen på arbetsmarknaden till följd av automatisering och digitalisering genom att skapa jobb i mitten av löne- och kompetensfördelningen. Dessa effekter varierar avsevärt mellan olika sektorer och länder, men överlag är de positiva. Mer långsiktiga prognoser (2050) bekräftar en liknande positiv inverkan på den totala sysselsättningen, särskilt om koldioxidintäkterna används för att genomföra en skatteväxling från arbete till miljöskatter.

Sysselsättningsvinster från klimatåtgärder i EU:s medlemsstater, 2030

Sysselsättningseffekter per land, avvikelser från referensvärdet (%), 2030. Källa: Eurofound (2019), *Future of manufacturing – Energy scenario*: Employment implications of the Paris Climate Agreement, forskningsrapport från Eurofound, februari 2019 (se kapitel 5).

Omställningen till en koldioxidsnål, cirkulär och klimatneutral ekonomi kommer inte automatiskt att omfatta alla, eftersom den kan medföra betydande kostnader och risker för specifika sektorer. Nödvändiga åtgärder och reformer kan få stora konsekvenser för människor och regioner, inbegripet en betydande omfördelning av arbetskraften mellan sektorer och yrken och djupgående förändringar i framtida kompetenskrav. EU-instrument som Europeiska socialfonden och Europeiska fonden för justering för globaliseringseffekter samt den europeiska sociala dialogen kan bidra till en rättvis omställning genom att stödja arbetstagare och familjer som har varit beroende av arbete inom energiintensiva sektorer under omställningen, bland annat genom omskolning, individuell yrkesvägledning och ersättning för eventuellt inkomstbortfall.

Omställningen till en koldioxidsnål ekonomi kommer dock inte automatiskt att omfatta alla och den medför också risker, bland annat i form av omfördelning av arbetskraften.

Lämplig uppvärmning, kylning, belysning och energi till elektriska apparater är en förutsättning för en anständig levnadsstandard. En risk i samband med minskade koldioxidutsläpp är energifattigdom, där en allt större andel av hushållen inte har råd med uppvärmning eller andra energitjänster på grund av en kombination av låga inkomster, höga energikostnader och dålig energieffektivitet i hemmet. Energifattigdom påverkar hälsa, miljö och produktivitet. Detta visar hur viktigt det är med bostäder av hög kvalitet och till rimliga priser, inklusive subventionerat boende, för social rättvisa och för att se till att klimatåtgärder accepteras. Enerpriserna, som är en av de viktigaste drivkrafterna för energifattigdom, har stigit avsevärt under de senaste två decennierna, vilket ökar de ekonomiska påfrestningarna för hushållen. Välriktade sociala förmåner, subventionerat boende och stöd till elräkningar samt energieffektivitetsåtgärder kan minska energifattigdomen. På det hela taget har det skett en viss positiv utveckling i EU på senare tid och förmågan att hålla sin bostad varm, har i genomsnitt minskat under 2010 års nivå. Inte bara hushåll med låga inkomster utan även en betydande andel av medelinkomsthushållen i vissa medlemsstater kan fortfarande inte hålla sina bostäder varma, särskilt i städer och landsbygdsområden. Paketet "Ren energi för alla i Europa" innebär en

En annan potentiell risk är energifattigdom, som har minskat i EU men fortfarande drabbar låg- och medelinkomsthushåll i flera medlemsstater.

ny och helhetsbaserad inriktning på energifattigdom i EU:s ram för klimat- och energipolitiken, där den tas upp i elmarknadslagstiftningen, lagstiftningen om energieffektivitet och i de nationella energi- och klimatplanerna. Detta är en viktig faktor när det gäller att säkerställa en rättvis omställning.

Den största miljörisken i EU är luftföroreningar, som orsakar 400 000 förtida dödsfall per år. Utsläppen av de viktigaste luftföroreningarna i EU har minskat, men de överskrider fortfarande EU:s och Världshälsoorganisationens gällande riktvärden. Vissa grupper är mer sårbara än andra för de negativa effekterna av luftföroreningar, däribland barn, äldre, personer med befintliga hälsoproblem och de som har en bakgrund med lägre socioekonomisk status. Fler invånare i städer än på landsbygden uppger att de är utsatta för föroreningar och andra miljöproblem. Bekämpning av luftföroreningar genom klimatåtgärder ger möjlighet att öka det folkliga och politiska stödet för klimatförändringspolitiken, eftersom vinsterna av att minska luftföroreningarna är lokala, synliga och kortsiktiga jämfört med mer abstrakta åtgärder för att begränsa klimatförändringen. Riktade insatser, inklusive de som vidtas inom ramen för klimatförändringsåtgärder, skulle kunna förhindra en tredjedel av de förtida dödsfallen senast 2050.

Luftföroreningar utgör den största miljörelaterade hälsorisken i EU, särskilt för äldre, barn och fattiga.

Slutligen främjar "grönare" produktions- och konsumtionsmönster och stöd till skapande av gröna jobb också möjligheter till klimatsmart tillväxt för alla, med innovations- och produktivetsfördelar för företagen och ökat välbefinnande för människor. Miljöbeskattning, särskilt en skatteväxling från arbete till energiförbrukning, avfall och framför allt föroreningar, skulle kunna bidra till att internalisera sociala och miljömässiga externa effekter, undvika att det skapas "föroreningsparadis" och skapa incitament för omfördelning av resurser och omläggning av globala värdekedjor mot energi- och koldioxidsnål produktion.

Klimatåtgärder erbjuder nya möjligheter för teknik och processinnovation, vilket främjar företagens produktivitet.

6. HÅLLBARHET OCH STYRNING: DEN SOCIALA DIALOGENS ROLL

Den sociala dialogen är viktig för att främja hållbarhet i alla dess dimensioner, både när det gäller ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet. Med tanke på de stora utmaningar som är förknippade med en rättvis omställning till en grön ekonomi och hållbar tillväxt är det viktigt att engagera arbetsmarknadens parter för att ta hänsyn till relevant information och nå samförstånd om åtgärder. Arbetsmarknadens parter kan bidra med stor erfarenhet av att underlätta samarbete och synergier mellan nyckelaktörer. Arbetsmarknadens parter bidrar aktivt till genomförandet av den europeiska pelaren för sociala rättigheter och EU:s politiska dagordningar. De bidrar också till framsteg i riktning mot vissa av målen för hållbar utveckling, särskilt genom att a) främja jämställdhet på arbetsplatsen och goda arbetsförhållanden, b) främja delaktighet, c) enas om åtgärder för mer miljövänliga sätt att driva våra ekonomier och d) genom att stärka de demokratiska grunderna i våra samhällen.

Arbetsmarknadens parter bidrar till hållbar utveckling genom att främja goda och inkluderande arbetsplatser och flerpartsstyrre.

Den fackliga anslutningen i den medlemsstat där fattigdomen bland förvärvsarbetande är som lägst är 45 procentenheter högre än i den medlemsstat som har den högsta

Grundläggande principer för social dialog såsom rättvisa på arbetsplatsen, tillfredsställande arbetsvillkor och arbetstagarnas rättigheter står i centrum för de sociala och ekonomiska aspekterna av hållbarhet. Det finns belägg för att kollektiva förhandlingar minskar lönespridningen, att en större

Kollektiva löneförhandlingar korrelerar med positiva sociala resultat, bland annat lägre inkomstskillnader.

centralisering av löneförhandlingarna är förknippad med lägre inkomstskillnader och att hög facklig anslutning är förknippad med lägre fattigdom bland förvärvsarbetande. Arbetstagarrepresentation tenderar i allmänhet att ge en bättre arbetsmiljö. Arbetstagarrepresentation som representeras av fackliga organisationer eller företagsråd är till exempel 34 % mindre benägna att anse att deras arbete påverkar deras hälsa negativt. Detta pekar på vikten av arbetstagarrepresentation när det gäller att säkerställa hög standard i

arbetsmiljöer, särskilt med tanke på de förändringar i arbetets kvalitet som väntas i samband med omställningen till ett koldioxidsnålt samhälle.

Arbetsmarknadens parter främjar också delaktighet, vilket är avgörande för både social och ekonomisk hållbarhet. Som exempel kan nämnas områdena socialt skydd och gränsöverskridande verksamhet, där arbetsmarknadens parter försvarar utvidgningen av socialt skydd och andra sociala rättigheter till alla arbetstagare inom en viss sektor, utöver det egna medlemskapet. Arbetsmarknadens parter har också blivit alltmer aktiva i fråga om miljöaspekten av hållbarhet. Deras inställning till omställningen till ett koldioxidsnålt samhälle varierar dock kraftigt mellan olika sektorer, från en defensiv hållning hos dem som riskerar att förlora arbetstillfällena, till exempel gruvdrift och utvinning av

Arbetstagare med någon form av representation har

66 % större chans

att få betald utbildning

fossila bränslen, till helhjärtat stöd i sektorer där omställningen förväntas skapa sysselsättning, t.ex. byggsektorn. Att underlätta omskolning och kompetenshöjning för arbetstagarna är avgörande för omställningen till ett koldioxidsnålt samhälle. Utbildning kan hjälpa

sektorer i riskzonen och hjälpa arbetsmarknadens parter att formulera svar som säkerställer en rättvis omställning. Arbetstagarrepresentationen är kopplad till fler utbildningsmöjligheter inom företagen. Arbetstagare som representeras av en facklig organisation har t.ex. 66 % större sannolikhet för att få avlönad utbildning.

Förutom att underlätta omställningen till hållbarhet stärker den sociala dialogen, såsom tvåparts- eller trepartssamarbetet, det demokratiska deltagandet i samhället i EU. Detta gör det möjligt för arbetstagare och arbetsgivare att påverka valen på vägen mot en grönare ekonomi, vilket ger dem en viss hävstångsverkan mitt i de megatrender som förvandlar världsekonomin. Att låta arbetsmarknadens parter hantera omställningar i samråd med experter och med stöd av regeringarna kan leda fram till de minst skadliga lösningarna. Genom att integrera miljöaspekter i en traditionell socioekonomisk agenda blir arbetsmarknadens parter viktiga aktörer för att främja grön tillväxt för alla.

Arbetsmarknadens parter främjar inkluderande socialt skydd och för det mesta även omställningen till en koldioxidsnålt ekonomi ...

... och uppmuntrar kompetenshöjning för en rättvis och socialt rättvis omställning.

En social dialog kan med stöd av expertrådgivning och regeringarna identifiera de minst skadliga lösningarna på hållbarhetsfrågor.

SLUTSATSER

För det sjätte året i rad har den ekonomiska återhämtningen åtföljts av ökad sysselsättning och förbättrade sociala resultat. Kvarvarande risker och framväxande osäkerhet på global nivå och EU-nivå ger dock upphov till frågor om utsikterna till ytterligare tillväxt. Samtidigt har den fortsatta utvidgningen av EU:s ekonomi inriktats på frågor som rör långsiktig hållbarhet. Det akuta läget och den ökande medvetenheten om miljöförstöring och effekterna av klimatförändringarna har ökat trycket på de politiska beslutsfattarna att påskynda omställningen till en koldioxidsnålt, mer cirkulär, miljömässigt hållbar och inkluderande ekonomisk modell. EU har redan en innovativ och starkt presterande ekonomi och en hög nivå av socialt skydd och miljöskydd. Målet är att dessa resultat ska bli hållbara över tid, så att framtida generationer kan utnyttja samma resurser som dagens och för att förbättra människors liv i dag genom att garantera deras sociala rättigheter och lika möjligheter. Sysselsättning och socialpolitik bör i synnerhet bidra till att säkerställa social hållbarhet i en värld som omformas av en åldrande befolkning, digitalisering, globalisering och åtgärder mot klimatförändringen. I framtiden måste sociala och miljömässiga aspekter integreras generellt och i ett tidigare skede i politiken, och detta skulle bidra till att främja social acceptans av de reformer som krävs.

En stabil ekonomisk tillväxt i EU kan inte upprätthållas utan en högre total faktorproduktivitetstillväxt, som är mer beroende av att produktionsfaktorer används effektivare, snarare än att användningen ökar. Den totala faktorproduktiviteten är hög i medlemsstater och regioner med starka arbetsmarknadsinstitutioner och i företag som investerar i arbetstagares utbildning och innovativa kapital och processer. Strategier som bidrar till att

utveckla humankapitalet och underlätta innovation på arbetsplatsen är mest ändamålsenliga för att öka produktiviteten på lång sikt, förutsatt att arbetsmarknaderna inte är diskriminerande och att företagen kan få tillgång till nödvändigt kapital.

Med tanke på de stora demografiska och tekniska förändringarna bidrar sociala investeringar till hållbarhet genom att förebygga och minska sociala risker. Sådana investeringar gör det möjligt för människor att delta på arbetsmarknaden och skaffa sig nya färdigheter, och ger stöd vid avgörande övergångar i livet. Det leder till högre arbetskraftsdeltagande och sysselsättning och minskade sociala risker. Barnomsorg och förskoleverksamhet har en särskild ställning bland dessa investeringar, eftersom de underlättar mammors deltagande på arbetsmarknaden och sysselsättning och samtidigt främjar färdigheter och lika möjligheter tidigt i barnens liv. Investeringar i kompetens, kvalifikationer och formell vuxenutbildning stöder företagets konkurrenskraft och löner. Tillgång till en lämplig bostad till ett överkomligt pris är en viktig faktor som gör det möjligt för människor att utnyttja sin potential på arbetsmarknaden och delta i samhället på mer jämlika villkor.

Omställningen till en koldioxidsnål ekonomi förväntas i allmänhet ha positiva effekter på BNP, total sysselsättning och välbefinnande. Tidig beredskap inför denna omställning genom bättre och nya färdigheter kan minska förlusten av arbetstillfällen inom yrken, sektorer och regioner som fortfarande är kopplade till en ekonomi med stora koldioxidutsläpp och göra att man kan ta bättre vara på den sysselsättningskapande potentialen i gröna sektorer. Omställningen till en klimatneutral ekonomi är dock inte automatiskt socialt inkluderande. Att integrera den sociala dimensionen redan från början är grundläggande för att EU:s klimat- och energistrategi ska bli en framgång. Där så är lämpligt kan kompensande åtgärder, inbegripet åtgärder som syftar till att minska energifattigdomen, bidra till en socialt rättvis omställning och bör ingå i nödvändiga reformer. Miljöskatter erbjuder också en möjlighet att åstadkomma en skatteväxling från skatt på arbete, vilket får positiva följder för den totala sysselsättningen och inkomsterna. Politiken och investeringarna bör också inriktas på miljörelaterade hälsorisker, såsom luftföroreningar, och kan bidra till att vinna allmänhetens stöd för klimatåtgärder och reformer.

Slutligen är flerpartsstyrningen av den sociala dialogen i högsta grad lämplig för att skapa ett brett samförstånd för att främja mer hållbara ekonomier och samhällen. En välfungerande social dialog stärker den sociala rättvisan genom att förbättra arbetsvillkoren utan att det hindrar den ekonomiska utvecklingen på lång sikt. Fackliga organisationer och arbetsgivarorganisationer skulle kunna påskynda sina insatser för att hantera omställningen till en koldioxidsnål ekonomi, trots de bestående skillnaderna i ståndpunkter, som hänger samman med de ojämna branscheffekterna av miljöanpassningen av ekonomin.

Integrering av sociala och miljömässiga mål i utformningen av all EU-politik, i motsats till att ta itu med sociala och ekologiska risker genom åtgärder i efterhand, är det enda trovärdiga sättet att uppnå en verkligt balanserad och flerdimensionell hållbar utvecklingsmodell. Detta kanske inte är en patentlösning för alla EU:s utmaningar, men det kommer att garantera ett grönt och socialt Europa som engagerar sig för sina globala ansvarsområden.